

Journal of Recreation and Tourism Research

Journal home page: www.jrtr.org

ISSN:2148-5321

DOI: 10.31771/jrtr.2019.46

TURİSTİK DESTİNASYONLARDA TURİZMİN ETKİLERİNE YEREL HALKIN BAKIŞ AÇISI: ÇEŞME ÖRNEĞİ

Nükhet A.AKPULAT^a Tülay POLAT ÜZÜMCÜ^b

^aEge Üniversitesi Çeşme Turizm Fakültesi, İzmir, Türkiye (nukhet.adalet.akpulat@ege.edu.tr)

^bKocaeli Üniversitesi, Kartepe Turizm MYO, Kocaeli, Türkiye (tulay.uzumcu@kocaeli.edu.tr)

ARTICLE HISTORY

Received:

28.11.2019

Accepted:

23.12.2019

Anahtar Kelimeler:

Turizmin Etkileri
Yerel Halk
Çeşme
Turizm Destinasyonu

ÖZ

Turistik destinasyonlarda turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri olabilmektedir. Bu etkiler yalnızca olumlu olmamakta, çevresel, sosyal ve kültürel bozulmalar görülebilmektedir. Bu etkilerden en fazla etkilenen de yöre halkı olmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, Çeşme’de yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik bakış açısını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırmada, bir soru formu oluşturulmuş ve yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde araştırmaya katılanlar ilçede turizmin; trafik yoğunluğu, park yeri sorunu, çarpık kentleşme, kalabalıklaşma, gürültü ve çevre kirliliğine sebep olduğu, doğayı olumsuz etkilediği, yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yarattığı ve fiyat seviyesini arttırdığını belirtmişlerdir.

ABSTRACT

Keywords:

Effects of Tourism
Local People
Çeşme
Tourism Destination

In the destinations where tourism develops, there are positive effects primarily in economic terms. This is followed by social, cultural and environmental developments. However, the effects of tourism are not only positive but also environmental, social and cultural distortions can be seen. Undoubtedly, what is affected mostly by the positive and negative effects that arose are the people of the region where tourism develops. For this reason, the aim of this study is to reveal the tourism perception of the people living in Çeşme. Tourism is developing every year in the Çeşme district, but no research has been conducted on the tourism perception of the locals. A research form was created and face to face questionnaire technique was used. When the results were evaluated, it was determined that the participants supported the tourism development despite its negative impacts on their social lives during certain periods of the year.

***Sorumlu Yazar:** Tülay Polat Üzümcü

E posta: tulay.uzumcu@kocaeli.edu.tr

GİRİŞ

Turizm sektörünün önem kazanması endüstri devrimi ile birlikte olmuş, daha hızlı ve konforlu seyahat edebilme imkanını beraberinde getirmiştir. Endüstri devrimi sonucunda, tarım sektöründe çalışanlar köyden kente göç ederek düzenli işlerde çalışmaya başlamışlar, böylelikle ücretli izin ve hafta sonu izinleri ile daha çok boş zamana sahip olmuşlardır. Endüstri devriminin bu sonuçları turizme katılan insan sayısını arttırmış, her geçen gün büyüyen bir sektör haline gelmesini sağlamıştır. Turizm gerçekleştiği ülkelere döviz girişi sağlamış, istihdam olanaklarını artırmış, diğer sektörleri de ekonomik anlamda hareketlendirmiştir. Bu sebeple ülkeler turizm pazarında yer alabilmek veya daha fazla pay edinebilmek için yeni yatırımlar yapmaya başlamışlar ve turizm gelirlerini artırmayı hedeflemişlerdir. Ancak bu yatırımların başarıyla sonuçlanabilmesi pek çok faktöre bağlı olup, bu faktörlerin başında turizm destinasyonunda yaşayan yerel halkın turizme yönelik düşünceleri ve tavırlarının geldiği söylenebilir.

Turizm destinasyonlarında yerel halk ve turist arasındaki iletişimi, başka bir ifadeyle yerli halkın turist gelişindeki artış sonucunda gösterdiği değişimi inceleyen günümüze kadar (Doxey (1975), Butler (1980), King, Pizam ve Milman (1993), Harill ve Potts (2003), Horn ve Simmons (2002), Nunkoo ve Ramkissoon (2010), Beritelli (2019) vb.) pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda genellikle, turizmin etkileri yerel halk tarafından olumlu algılandığında yerel halkın turizm ile ilgili politikalara destek verdiğini, turizmin gelişimine katkıda bulunduğunu ancak turizmin olumsuz etkilerinin algılanması durumunda ise halkın bu desteğini geri çekmesine neden olabildiği belirtilmektedir. Bu konuda ilk çalışanlardan birisi olan Butler (1980) turizmin yaşam döngüsü üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında; bir bölgede turizm faaliyetlerinin ilk gelişmeye başladığı süreçte, özellikle turizmin olumlu ekonomik etkilerinden dolayı, yerel halkın turizme karşı olumlu yönde destek verdiğini, ancak ilerleyen süreçte sosyal, kültürel ve çevresel problemler hakkında endişelerin gelişmesiyle birlikte turizme verdiği desteğinin gerilemeye başlayacağını ifade etmektedir. Yerel halkın turizmin gelişiminin ilk aşamasında turistlere dost, arkadaş gibi davranırken, son aşamada turistlere düşmanca tutumlar gösterilebileceğini belirtmektedir. Turizm gelişimi ile yöre halkının turistlere karşı davranışlarını inceleyen öncü çalışmalardan birisi de Doxey tarafından hazırlanan Irridex (tolerans) modelidir. Doxey (1975), bir bölgede turizmin gelişimi ile yerel halkın tutumu arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedir. Modelde bölgede turist sayısı arttıkça ve turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın tutumunun genel olarak olumsuz yönde değişim gösterdiğini belirtilmekte ve turizmin sosyo-kültürel ve psikolojik etkileri baz alınmaktadır.

Turizmin geliştiği destinasyonda yöre halkının turizme karşı olumlu bir tutum sergilemesi, turizme destek vermesi son derece önemli ve gereklidir ve yöre halkının turizmin olumsuz etkileri sonucu turizme karşı bir tutum geliştirmesi de başarısızlığa neden olmaktadır. İlâveten yerel halkın toplumsal olarak turizme destek vermesi turizmin gelişimi, rekabetçilik ve sürdürülebilirliği bakımından da önemlidir ve yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısının zamanla değişebilmesi nedeniyle, yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algısının belirli aralıklarla ölçülmesini gerektirmektedir (Nunkoo & Ramkissoon, 2010; Gürsoy vd. 2010: 383).

Çeşme ilçesinde turizm hareketleri 1960'lı yıllara dayanmasına karşın yöre halkının turizmin etkilerine yönelik algısına ilişkin herhangi bir araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda araştırmada, İzmir ili Çeşme destinasyonunda yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik bakış açısını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu durum çalışmanın önemini ve nedenini ortaya koymaktadır. Çalışmanın literatür kısmında ise; yerel halkın turizme yönelik tutum ve davranışları genel olarak değerlendirilmiş, turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konmuştur. Ayrıca literatür taraması sonucunda yerel halkın turizmin olumsuz etkileri sonucu turizm desteğinin azalabileceği belirtilmiştir. Bu noktada turizm destinasyonlarında turizmin yerel halkın turizmin etkilerine yönelik düşüncelerinin öğrenilmesinin gerekliliği de ortaya çıkarılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Literatür incelemesi kısmında yerel halkın turizme yönelik tutum ve davranışları ve turizmin bölge üzerine olan etkilerine ilişkin bilgi verilecektir.

Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutum ve Davranışları

Turizmin bölgeye kazandırdığı ekonomik, kültürel ve çevresel değerler, bölgede turizmin rolünü ve turizm algısını belirleyecektir (Anderecek ve Vogt, 2000: 29). Yerel halk turizmin etkilerini olumlu algılandığında turizm

ve ilgili politikalara destek verip turizmin gelişimine katkıda bulunurken, olumsuz etkiler halkın bu desteğini geri çekmesine neden olabilecektir. Ayrıca yerel halkın toplumsal olarak turizme destek vermesi turizmin gelişimi, rekabetçilik ve sürdürülebilirlik için de son derece önemlidir (Nunkoo ve Ramkissoo, 2010). Bir konuya ilişkin yerel halkın algısının zamanla değişebilmesi nedeniyle, yerli halkın turizm olgusuna ilişkin algısını belirli aralıklarla ölçmek gerekmektedir (Gürsoy vd. 2010: 383).

Yerel halkın turizme yönelik tutum ve davranışları konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır ve bu araştırmaların içerisinde turizmin etkileri önemli bir yer tutmaktadır. Doxey (1975)'in Tolerans Yaklaşımı (Irridex Modeli) ve Butler (1980)'in Turistik Bölge Yaşam Eğrisi Modeli bu araştırmalar içerisinde en bilinenleridir. Butler (1980) turizmin yaşam döngüsü üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada; Bir bölgede turizm faaliyetlerinin ilk gelişmeye başladığı süreçte, özellikle turizmin olumlu ekonomik etkilerinden dolayı, yerel halkın turizme karşı olumlu yönde destek verdiğini, ancak ilerleyen süreçte sosyal, kültürel ve çevresel problemler hakkında endişelerin gelişmesiyle birlikte turizme verdiği desteğinin gerilemeye başlayacağını ifade etmektedir. Turizm gelişiminin ilk aşamasında turistlere dost, arkadaş gibi davranılırken son aşamada turistlere düşmanca tutumlar gösterilebileceği ifade edilmektedir. Turizmin geliştiği bölgelerde ekonomik yarar yöre halkının temel amacıdır. Ancak, turizm geliştikçe ortaya çıkan kalabalıklaşma, trafik ve otopark sorunu, altyapı yetersizlikleri gibi problemler yöre insanını rahatsız etmeye başlamaktadır. Özellikle plansız turizm gelişiminin sonucunda bu problemler çok belirgin hale gelir. Yöre halkının bunlardan rahatsız olması kaçınılmazdır. Butler'in de araştırmasında ifade ettiği gibi yöre halkının turizme karşı olumsuz bir tutum sergilemeye başlaması mümkündür. Turizmin geliştiği yörede, halkın turizme destek vermesi Nunkoo ve Ramkissoo, 2010 ve Gürsoy vd. 2010'nin de belirttiği gibi çok önemli ve gereklidir.

Turizm gelişimi ile yöre halkının turistlere karşı davranışlarını inceleyen en önemli çalışmalardan biri de Doxey tarafından hazırlanan tolerans modelidir. Doxey (1975), bir bölgede turizmin gelişimi ile yerel halkın tutumu arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedir. Modelde bölgede turist sayısı arttıkça ve turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın tutumunun genel olarak olumsuz yönde değişim gösterdiği belirtilmekte ve turizmin sosyo-kültürel ve psikolojik etkileri baz alınmaktadır. Doxey'in (1975) modeli turizmin sosyal etkilerinden hareketle turizmin gelişmesine dayalı olarak yerel halkın tutum değişimlerini evreler halinde açıklamak amacıyla kullanılan en yaygın modellerden biridir.

Doxey ve Butler'in modellerinde turizm gelişimi belli bir noktaya geldikten sonra yöre halkında turizm algısı olumludan olumsuza dönmektedir. Ancak bu modellere yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Sosyal mübadele teorisine göre, turizm yöresinde yaşayan halk, turizmin yöreye sağlayacağı yarar nedeniyle turizme yönelik pozitif yönlü bir algıya sahip olacaktır (Park vd. 2017: 160-163). Bu teoriye göre yerli halk turizm yöresindeki gelişimden yararlandığı sürece turizm gelişimine destek verecektir (Andriotis ve Vaughan, 2003).

Smith'e (1759) göre, insanların hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli gereksinimleri bulunmakta ve bu gereksinimler bireylerin toplumla olan ilişkileri ve deneyimleri tarafından sosyal varlıklar olarak şekillenmesini sağlamaktadır (Akt. Nord, 1973). Bu şekillenme süreci çeşitli sosyal mübadeleleri içermektedir. Sosyal davranış mübadele temelinde inceleyen ilk kuramcılardan biri olan Homans (1958) sosyal ilişkiyi en az iki kişi arasında meydana gelen somut veya soyut, ödüllendiren veya cezalandıran faaliyetlerin mübadelesi şeklinde tanımlamıştır. Öte yandan Thibaut ve Kelley (1959) sosyal mübadelenin, tarafların değiş tokuş faydasını ölçerek anlaşılabilirliğini belirtmiştir. Emerson (1962) ise sosyal mübadeledeki güç ve bağımlılık ilişkilerine odaklanarak güç dengesizliğinin ilişkilerde değişkenlik yaratacağını ve bu nedenle ortaya çıkan karşılıklı bağımlılığın, sosyal mübadele ilişkisinin devam etmesinde büyük rol oynayacağını vurgulamıştır (Akt.: Aydın; 2017: 549). Turizm alanında 1990'lı yıllarda uygulama alanı bulan sosyal değişim teorisi, etkileşim halinde olan yerel turist yerel halk arasındaki ilişkileri açıklamada yardımcı olabilir. Farklı ilişkilerden karşılıklı fayda arayan insanların kaynak değişimi olarak görülen bir teoridir. Bu teoriye göre, insanlar etkileşim süreci içerisinde sosyali psikolojik ya da maddi bir takım değerler ararlar. Bu değerler, para, eşya, hizmet, sevgi, statü veya bilgi olabilir. Davranışın temelinde karşılıklık ve ödül beklentisi bulunmaktadır. İnsanlar, karşılıklı değişim ve alışverişten elde edecekleri kazançlar maliyetlerden fazla ise böyle bir değişimi tercih edebilirler. Karşılıklı değişim algılamaları kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Karşılıklı değişimden olumlu sonuç bekleyen bireyler, muhtemelen ilişkiyi olumlu olarak değerlendirirken, olumsuz netice bekleyen bireyler ise değişimi olumsuz olarak göreceklere ve değerlendireceklerdir (Akt.: Avcıkurt 20015: Andreck vd., 2005: 1061) Bunu destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Gürsoy ve Rutherford (2004)'da sosyal mübadele teorisini destekler bir şekilde ekonomik fayda ve yerel halkın tutumları arasında olumlu bir ilişki olduğu saptamıştır. Türker

Özaltın ve Türker (2014: 82), turizmin ekonomik etkilerinin olumlu algılanmasının sosyal ve kültürel etkileri üzerindeki olumsuz algıları perdeleyebileceği düşünülmektedir. Bilim ve Özer (2013), Konya ilindeki turizm gelişimine yerel halkın turizme bakış açısını araştırmışlar ve yerel halkın turizmin etkilerini olumlu bulduğu özellikle de literatürde de yer aldığı gibi ekonomik etkilerini diğerlerine göre daha olumlu karşıladığı görülmüştür.

Turizmin gelişiminin etkileri destinasyonda yaşayan yerel halk tarafından ancak belirli bir süre sonra algılanmaya başlar. Algılanmanın ardından turizmin yerel halk üzerindeki etkileri günlük yaşamda kendini göstermeye başlar ve bu durum günlük yaşam içerisinde olumlu ya da olumsuz yönde sonuçlanır. Bu sonuçlara göre yerel halk turizme karşı bir tutum geliştirir. Bu tutum olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Kuşkusuz ki bu tutumun olumlu olması turizm gelişimini olumlu yönde etkilerken, olumsuz olması da olumsuz yönde etkileyecektir. Butler (1980) ve Doxey (1975)'in de ifade ettiği gibi turizmin geliştiği ilk süreçte yerel halk ilk aşamalarda memnun iken, turizmin geliştiği ve etkilerinin yoğun olarak hissedildiği sonraki yıllarda tersine bir durum mümkün olabilmektedir. Bu nedenle turizmin gelişimi planlanırken olumsuz etkilerin önüne geçecek kararlar alınması bölgenin sürdürülebilirliği ve turist yerel halk etkileşimi açısından önemlidir.

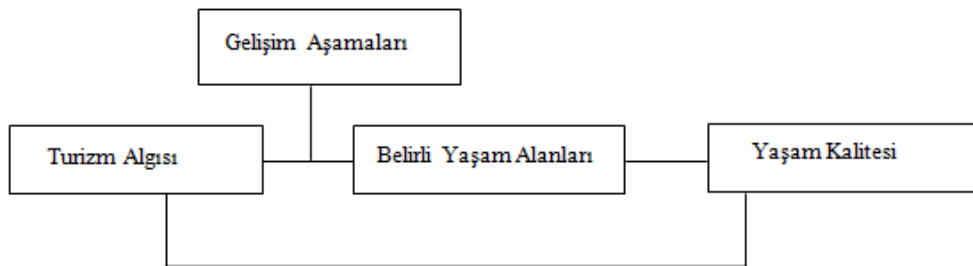
Turizmin Bölge Üzerine Olan Etkileri

Kitle turizminin yeni ortaya çıktığı dönemlerde, araştırmacılar yalnızca turizmin olumlu etkilerini vurgulamış olsalar da, son 30 yıldır turizmin getirdiği olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkiler kapsamlı bir şekilde araştırılmaktadır (Harill ve Potts, 2003: p.238).

Turizmin Sosyal Etkileri

Brunt ve Cortney (1999) uluslararası turizmin, değişik özelliklere sahip sosyal ve kültürel yapısının her geçen gün daha fazla artarak turist ile yerel halkın ilişkiye girmesine yol açtığını ifade etmektedir. Ayrıca artan bu ilişkinin; her iki tarafın geleneksel ve sosyal özelliklerini birbirine yakınlaştırdığını, yeni fırsatlar ortaya koyduğunu, farklı toplumların ve milletlerin yakınlaşmasına yardımcı olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar artan bu ilişkinin hem turistleri hem de yerli halkı etkisi altına aldığını da eklemektedirler. Gülez (1989) turist ile turist kabul eden yöre halkının birbirleri ile iletişim ve etkileşime gitmeleri neticesinde pozitif yönlü toplumsal etkiler meydana geleceğini ifade etmektedir. Yazar, turist kabul eden ülke halkının turistlerle daha yoğun bir iletişime girebilmek için çaba göstererek eğitim ve kültür düzeylerinin yükselmesi ve yöre halkının yabancı dili öğrenme isteğinin artacağını ifade etmektedir. Turizmin bir destinasyonda yerel halkın yaşam memnuniyetini artırması üzerinde etkisini inceleyen bir diğer çalışmada Kim(2002) tarafından yapılmıştır. Yazar, turizm gelişim aşamalarını, turizm algısı ve belirli yaşam alanları ile yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi açıklamakta (Şekil1) ve yerel halkın bireysel yaşam memnuniyetini artırmanın toplumda yaşam kalitesinin geliştirilmesiyle mümkün olduğunu belirtmektedir (Kim, 2002).

Şekil 1: Turizmin Etkileri Arasındaki İlişkiler, Gelişim Aşaması, Belirli Yaşam Alanları ve Yaşam Kalitesi

Kaynak: (Kim, 2002:8)

Turizmin etkilerine yönelik çalışan Pizam ve Milmon (1986)'a göre ise bu etkiler evrensel değildir ve bir etkinin yoğunluğu, şiddeti ve yönü bazı etkenlerle değişmektedir. Bu etkenler; turistik faaliyetler, turist ve yerel halk arasındaki kültürel ve ekonomik mesafe, yöresel faaliyetleri bozmadan destinasyon ve yöre halkının turistleri memnun edebilme kabiliyeti ve turistik gelişmelerin hız ve yoğunluğu olarak sıralamaktadır. Yazarlar turizmin toplumsal yapı üzerine etkilerini ise; demografik etkiler, kültürel etkiler, normların değişimi, tüketim kalıplarında yaşanan değişimler, çevre üzerindeki etkiler ve mesleki etkiler şeklinde ifade etmektedir (Gürkan, 1996: 117);

Turist ile yerel halk etkileşimi sonucu oluşan turizmin toplumsal etkilerini olumlu ve olumsuz etkileri olarak ele almak daha net anlaşılması bakımından yararlı olacaktır. Bu kapsamda turizmin olumlu sosyal etkilerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Kozak, 2015; Avcıkurt, 2015): Halkın turistlerin tarih içerisinde gelen ve yöreyi yansıtan kültürel değerlere ilgisi sonucunda yöre halkının bu değerleri koruması ve yaşatmaya devam etmesi,

- Yöresel yemekler, el işleri, örf ve adetler,
- Yerel halkta turizm bilincinin artması,
- Yerel halkın ekonomik gelişme ile paralel olmak üzere yaşam standardının iyileşmesi,
- Kadınların iş hayatında daha fazla yer almasıdır.

Turizmin turist kabul eden ülkenin toplumsal yapısı üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi, beraberinde getirmiş olduğu olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Turizmin toplumsal etkileri açısından en çok tartışılan konusu olumsuz etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanda araştırma yapan bilim adamları turizmin birey, aile ve toplum üzerinde pek çok olumsuz etkisini ortaya çıkarmışlardır. Turizmin sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz (Kozak: 1997) :

- Turist kabul eden ülke halkının sahip olduğu değer ve inanç yapısının değişmesi, giyim ve yaşam biçiminde meydana gelen değişiklikler,
- Turist kabul eden ülke dil yapısına giren yabancı sözcükler sonucunda dilde yabancılaşmanın görülmesi,
- Sanatsal değer taşıyan eserlerin yok olarak, yerini yapay çalışmaların alması, mimari yapılardaki estetik görüntünün yerini birbirleri ile uyumsuz bina yığınlarına terk etmesi,
- İnsanların tercih ettiği müzik türlerinin değişmeye başlaması,
- İnsanlar arası ilişkilerde dostluk, arkadaşlık, konuk severlik gibi manevi değerler yerini ekonomik çıkar gruplarının alması,
- Turist kabul eden bölgede yaşayan halkın boş zamanlarını değerlendirmek için bar, sinema, gece kulübü, kumarhane, disko gibi eğlence yerlerini tercih etmek istemeleri,
- Turistlerin gittikleri ülkelerin gelenek, görenek, yaşam biçimi vb. kültürel değerlerine ve kurallarına aykırı davranışlarda bulunmaları sonucunda yine kültürel çatışmaların kendisini göstermesi,
- Turist ile turist kabul eden ülke halkının yaşam düzeylerindeki farklılıkları, ev sahibi ülke halkının turistleri kıskanmasına yol açması sonucunda, kendilerini yalnızca turistlere hizmet etmekle görevli kişiler olarak algılamaya başlamaları,
 - Özellikle turistlerle ev sahipleri, arasında çok belirgin ırksal farklılıkların olduğu yerlerde ırksal gerginliklerin ortaya çıkmasıdır.

Mckercher ve Cros (2002:60-61) bu olumsuz etkilere ek olarak, toplumun büyük kısmının diğer endüstrilere oranla, turizme bağımlı olmaya başlayabileceğini, geleneksel faaliyetlerini ve kendilerine olan güvenlerini yitirebileceklerini ifade etmektedirler.

Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın önemli bir aracı konumundadır. Turizm, milli gelire ciddi oranda katkı sağlamakla birlikte döviz getirisi sayesinde dış açıkların kapatılması ve ödemeler bilançosundaki dengesizliklerin giderilmesinde etkilidir (Yavuz, 2006).

Turizmin ekonomik etkileri genellikle moneter ve reel ekonomik etkiler olarak kalitatif ölçülerle değerlendirilmektedir (Olalı ve Timur, 1988: 88). Turizm hareketlerinin döviz arzını artırarak dış ödemeler dengesine etki yapması, turizmin gelir etkisi ve gelirin tekrar dağılımı yoluyla ekonomiye canlılık kazandırması, milli gelir üzerinde katma değer etkisi oluşturmaları, devlet gelirlerini arttırıcı rolü ve iç fiyatlara etkisi gibi etkiler belli başlı moneter etkiler olarak sayılırken; istihdama olan etkisi, diğer sektörler üzerindeki etkisi ve altyapıya etkisi gibi faktörler de reel ekonomik etkiler olarak incelenmektedir. Turizmin ekonomik kazançları yanında, turizme aşırı bağımlılık tehlikesi yükselen fiyatlar ve yüksek arazi değerleri, artan ithal eğilimleri, üretimin mevsimsel oluşu ve yatırımların geri dönüş oranının düşük oluşu gibi ekonomik maliyetleri de bulunmaktadır (Avcıkurt, 2015). Turizmin ekonomik fonksiyonlarını Özdemir (1992) şöyle özetlemiştir;

- Turizm endüstrisi, öğrenilmesi kolay, yeni ve çeşitli işler sağlayarak vasıfsız işgücü için geniş istihdam olanakları yaratır. Gelişmekte olan çoğu ülkede kırsal kesimden kentlere göç ve işsizlik gibi önemli sorunları gerek yatırım gerekse işletme aşamalarında yarattığı yeni iş olanakları ile bu sorunların çözümüne katkı sağlar.

- Turizmin gelişmesi durumunda altyapı kullanımında etkinlik sağlanır. Mevcut altyapıyı geliştirmenin ekonomik yapılabilirliği artar.
- Kalkınma için gerek duyulan döviz girdisini sağlar. Turizm gelirleri, dış ülkelerden alınan ekonomik yardımlara göre çok önemli üstünlüklere sahiptir. Politik ve ekonomik kısıtlamalardan uzaktır ve herhangi bir baskı aracı olarak kullanılamaz.
- Uluslararası turizm hareketlerinin gelişmesi, gelişmiş ülkelere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru bir gelir akımını doğurur.
- Ülkenin turistler açısından çekici özelliklerini arttırmak için doğal kaynakların korunması ve zenginleştirilmesi yönünde ulusal çalışmalar yoğunlaşır.
- Turizm, gelişmekte olan bir ülkenin sosyal ve kültürel zenginliklerine dikkatleri çekeceğinden geleneksel törenlere, örf ve adetlere, bölgesel giysilere ve el sanatlarına yeniden önem verilir. Bu gelişme, eğer özen gösterilirse bir ülkenin kültürel geçmişine olan ilginin yeniden canlandırılmasını sağlayarak aynı zamanda gelir getirir.

Turizm ülkeler açısından önemli bir gelir kaynağıdır. Bu yüzden turizmin ekonomik etkileri değerlendirildiğinde genellikle olumlu sonuçlar öne çıkmaktadır. Ancak turizmin yarattığı olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Kozak vd. (2015)'e göre turizmin ekonomik etkileri şu şekilde özetlenebilir (Kozak vd., 2015):

Fırsat Maliyeti: Destinasyonlar sahip oldukları kıt kaynakları turizme yatırmaları durumunda kazanacakları gelir ile başka sektörlerde yatırmaları durumunda elde edebilecekleri geliri karşılaştırmaları gereklidir. Bu karşılaştırmalar *fırsat maliyeti* olarak adlandırılmaktadır. Bu duruma, tarımsal bakımdan verimli alanların turizme açılması sonucu bu bölgelerde üretilebilecek ürünlerin ithali yoluna gidildiğinde oluşan döviz maliyeti örnek verilebilir.

Turizme Aşırı Bağımlılık: Turizm sektörünün kullandığı kaynakların genelde doğal ve kültürel kaynaklara dayalı olması, kolay işgücü bulma gibi çekicilikleri sebebiyle bir anlamda turizme bağımlılık oluşmaktadır. Turizmin hızla gelişen ve talebin yükselen bir trend göstermesine karşın, bu yükselişten her destinasyonun aynı oranda olumlu etkilenebileceğini düşünmek yanıltıcı olabilecektir. Çünkü turizm, fiyat ve moda gibi kısmen temizlenebilen ya da ekonomik ve/veya siyasal bunalımlar gibi tahminlenmesi zor pek çok faktörden etkilenecek ciddi talep kayıplarına uğrayabilmektedir.

Bölgesel Enflasyon Yaratması: Turizm destinasyonlarına olan talebin artmasıyla oluşan bölgesel enflasyon ve o destinasyondaki arazilerin değerinin spekülasyon artışı, turizmin bölgesel enflasyon yaratmasına neden olmaktadır. İkinci enflasyonist etki ise ülkede yaşanan enflasyonist ortamın turizm üzerinde yarattığı etkidir.

Mevsimlik Dalgalanma: Turizm endüstrisinde yaşanan mevsimlik talep dalgalanması en fazla konaklama sektöründe kendini hissettirmektedir. Şehirler otelleri dışında kalan konaklama tesislerinin büyük bir kısmının mevsim dışı kapalı olması, hem yatırımların geri dönüş süresini uzatmakta hem de mevsim boyunca yoğunlaşan talebin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gereken kapasite artışını olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple konaklama işletmeleri mevsimlik gelirleri ile tüm yılın giderlerini karşılamak zorunda kalmaktadır. Bu mevsimlik yapı işletmeler kadar, istihdam çalışan insan kaynağını da etkilemekte ve mevsimlik işsizlik sorunu oluşturmaktadır.

Yabancı İşgücü Etkisi: Turizm sektörünün uluslararası turistlere hizmet vermesi ve gelişmekte olan ülkelere çeşitli alanlarda nitelikli personel sayısının azlığı sebebiyle zaman zaman yabancı işgücünü gerekli olmaktadır. Bu durum ise turizmden elde edilen dövizlerin bir kısmının yabancı işgücüne ödenen yüksek ücretler nedeniyle yitirilmesi anlamına gelmektedir.

Dışalım Eğilimindeki Artış: Dışalım eğilimindeki artış ülkeye gelen turistlerin harcamaları sonucu sağladığı dövize karşılık, işletmelerin bu turistlere hizmet vermek üzere aldıkları mal ve hizmet ithalatına yönelik döviz harcamalarına ilişkindir. Gelir olarak elde edilen dövizin, turizmle ilişkisi olan mal ve hizmetlerin satın alınması nedeniyle harcanan döviz kaybını anlatmaktadır.

Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmin fiziksel çevre üzerine olan etkileri genel olarak dört başlık altında incelenmektedirler. Bunlar (Kozak vd., 2015):

- Turizmin mevcut tarihi yöre, anıt ve yapıların restorasyonu ya da iyileştirilmesi yönünde itici güç olması,

- Eski yapıtların yeni kimlikleriyle bugün de yaşamalarını sağlayacak düzenlemelere gidilmesinin özendirilmesi,
- Çevrenin korunmasına hız vermesi,
- Çevrenin korunmasına yönelik planlama çalışmalarına önem verilmesidir.

Turizmin fiziksel çevre üzerine olan etkileri sosyal ve ekonomik etkilerinde olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz yönde incelenmektedirler. Ancak turizmin fiziksel çevre üzerine olumsuz etkileri yazarlar tarafından daha fazla çalışılan bir konudur. Genel olarak değerlendirildiğinde ortak noktalarda buluşulduğunu görmek mümkündür. Turizmin fiziksel çevre üzerine olan olumsuz etkileri Convery ve Flagan (1992) tarafından; hava kirliliği, yüzeysel su kaynaklarının kirliliği, kıyıların kirliliği, yeraltı sularının kirlenmesi, atık su problemleri, toprak kirliliği, erozyon, katı atık bertarafı, gürültü kirliliği, koku kirliliği, yapısal çevre estetiğinin bozulması, tarihsel alan ve anıtların yıpranması, doğal çevrenin bozulması, biyolojik zenginliklerin kaybı, turistik yoğunlaşma etkisi olarak sıralanmaktadır. Kozak vd. (2015); doğal çevrenin tahribi, sürdürülebilir turizm olgusunun eksikliği, çöp ve diğer atıklar sorunu, ses kirliliği olarak ifade edilmektedir. Mckercher ve Cros (2002: 60-61) ise, turistlerin gittikleri turistik alanda özenli davranmadıklarına vurgu yapmaktadır. Yazarlar turistlerin aldırılmaz bir tavır içine girerek, yerel geleneklere saygı ve nezaket göstermeyerek, görgü kurallarını yok sayarlarsa, yerel kültür üzerinde olumsuz etkide bulunabileceğini söylemektedirler. Bu şekilde, gittikleri yörelerin kutsal saydığı birçok alanını da kirletebileceklerini söylemektedirler (2002: 60-61). “Turist kültürü” turistin kendi yaşadığı yerden farklı davranışlar sergilemesi sonucu oluşur. Yazarlarında ifade ettiği gibi turistlerin aslında yapmayacağı davranışları sergilemesi; çevreyi kirletmesi ve zarar vermesi mümkün olabilir. Dünya’da süreklilik gösteren değişimler, dünya genelinde doğal kaynakların azalması, çevre kirliliğinden doğan ekolojik sorunlar bütün dünyayı etkilemektedir (Darıcı, 2007). Turizm faaliyetleri bilinçli olarak yapılmadığı takdirde doğada geri dönüşü olmayan etkiler oluşturabilmektedir. Bu nedenle turizm destinasyonlarında planlama çalışmalarına önem verilmeli ve çevrenin korunması ön planda tutulmalıdır.

Turizmin Etkilerine Yönelik Yapılan Araştırmalar

Turizmin etkilerine yönelik yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu turizmin ekonomik etkilerini ortaya koymaya yönelik olmasına karşın, fiziksel ve toplumsal çevre üzerindeki etki boyutu da ekonomik boyutu kadar önemlidir. Özellikle turizmin fiziksel ve toplumsal çevre üzerindeki etkilerinin yerel halk üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar ayrı bir önem taşımaktadır. Bu araştırmalardan kimilerine aşağıda yer verilmektedir (Akış (1996), Mesci ve Dönmez (2016); Balaban (2017), Çalışkan ve Tütüncü (2008), Uslu ve Kiper (2006), Kim (2002); Beritelli (2019)’den alınarak düzenlenmiştir).

- ✚ Butler (1980), Doxey (1975) ve Murphy (1981) çalışmalarında; yerli halkın başlangıçta turiste karşı son derece ilgili olduğu, belli bir aşamadan sonra olumsuz bir tutuma dönüştüğü ve turist sayısı arttıkça turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda halkın giderek kuşkucu olduğundan turistlere tavrın da olumsuz yönde değiştiğini ve bu süreçten sonra destinasyonda turizmin gerilediğini belirtmişlerdir.
- ✚ Haukeland (1984), turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin olumsuz algılarının, geleneksel mesleklerde çalışanlarda daha fazla olduğunu belirlemiş, Türker ve Türker (2014) ise, turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin diğer etkilerden daha çok ön plana çıktığını, turizmde esnafılık yapan ve turizm sektöründe çalışanlarının bölgede yaşayan diğer meslek gruplarına göre, turizmin etkilerini daha olumlu algıladıkları ve turizmi destekleme konusunda daha eğilimli olduklarını tespit etmiştir.
- ✚ Gürkan (1996), hangi demografik özelliklerin turizmi etkilediğini ve turizmin hızlı gelişiminin sosyal yapıyı nasıl değiştirdiğini değerlendirmiş, Tuna (2002) Marmaris’de halkın düşüncelerinin turizmi nasıl etkilediğini incelemiş, Baysan (2002), Turizm faaliyetinin gelişmeye başlaması ile birlikte turizmin olumsuz etkilerinin yerel halk tarafından da anlaşıldığını, Lindberg ve Johnson (1997) turizmin gerçek ve algılanan sosyal etkilerinin belirlenmesi ve bu etkilerin turizm politikalarına dâhil edilmesine yönelik öneriler sunmuşlardır.
- ✚ Dyer vd. (2003), turizmin sosyo-kültürel, ekonomik faydalarının bulunduğunu, istihdamı sağladığını fakat turizmin kültür bozulmalarına sebep olduğunu, Mbiwa (2003) ise, turizmin yerel kaynaklara istihdam sağlamakla beraber kötü atık ve gürültü gibi çevresel sorunların sürdürülebilirlik açısından sorun oluşturacağını belirtmiştir.

- ✚ Tayfun ve Kılıçlar (2004), turizmin halkın görgüsünün gelişmesinde, iş olanaklarının artmasında olumlu etkileri olduğunu ancak gürültü ve çevre kirliliği, park ve sahil kalabalıklaşması, gelenek-göreneklerin bozulması gibi olumsuz etkilerini ifade etmişlerdir.
- ✚ Alaeddinoğlu (2007) ve Alaeddinoğlu (2008) araştırmalarında; yöre halkının turizme ve turiste birçok yönden olumlu baktığını, turizmin iş olanakları ile ekonomik büyümeyi sağlayabilecek bir sektör olarak algılandığı, halkın turizme karşı olumsuz bakış açısında ise; turizmin insanların ahlakını bozabileceği, halkın tüketim ve giyim alışkanlıklarını değiştirebileceğine inançlarını tespit etmiştir.
- ✚ Uslu ve Kiper (2006) halkın tamamına yakının turizmin olumlu etkilerini hissettiklerini, olumsuz olduğunu düşünenlerin ise gelenek ve göreneklerin yozlaştığını savunmuşlardır.
- ✚ Çalışkan ve Tütüncü (2008); turizmin kentsel bir yerleşim özelliği kazandırdığı ve kırsal özelliklerini yitirildiğini, ekonomik açıdan halkın turizm sektörüne olan bağımlı olduğunu ve halkın turizmin fuhuşu, suçu, şiddeti, trafiği arttırmadığını, yaşamı kötü yönde etkilemediğini düşünmektedir.
- ✚ Bertan (2009); Turizmin çevre üzerinde yarattığı etkileri araştırmış ve bölge halkının turizm faaliyetlerini desteklemesinde, turizmin çevre üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz etkilerin belirleyici faktör olduğunu vurgulamıştır. Araştırmacılar, turizmin yerel halk tarafından yeni iş olanakları ile istihdama katkı sağlayan ve ekonomik büyüme sağlayacak bir sektör olarak algılandığını ancak bunların yanında çevre kirliliği, gelenek-göreneklerde ve toplumun yaşam tarzında bozulmalar olabileceğine, kırsal alanların kentleşmesine dair halkın kaygılarını belirtmişlerdir.
- ✚ Baykan (2007), turistlerin gelir getirdikleri sürece davranışlarına göz yumulduğunu, ahlâki değerleri azalttığını, yöredeki ticari ahlâkın bozulmasında turizmin etkisi olduğu, yerel halkın yabancıların yaşam biçimlerini benimsemediği ve turizmin dil üzerinde olumsuz etkiye neden olmadığı kanaatindedir.
- ✚ Doğan ve Üngüren (2010) yerel halkın, turistlerin toplum ve kültürle saygı duymada ve yabancı dil öğreniminde olumlu katkı sağladığını düşünürken, olumsuz olarak alkol tüketimini arttırdığını düşünmektedir.
- ✚ Kervankıran (2014); kültürel etkinliklerin artması, doğal ve kültürel değerlerinin tanınarak koruma bilincinin gelişmesi, yerel ürünlerin değer kazanması, eski mesleklerin canlanması, yeni iş imkânlarının doğması, kentsel hizmetlerin iyileşmesi vb. etkileri olduğunu belirtmiştir.
- ✚ Mesci ve Dönmez (2016); yerel halkın turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini olumlu algıladıklarını tespit etmiştir. Sandal ve Karademir (2016) ise, halkın bir kısmı turisti döviz bırakan ve yardım edilmesi gereken kimse olarak gördüğünü, bir kısmının da Türk toplumuna kötü örnek olan, yabancı ajan ve hastalık yayan kimse olarak gördüğünü belirtmiştir.
- ✚ Bayat (2010); turizmin kadın hakları konusunda bazı yenilikleri getirmesi, halkın kültürel ve ulusal değerlerle övünç duyması, dünya barışına katkı sağlaması, bölge halkının kültürünün gelişmesini sağlaması, ülkenin gelişmesine katkıda bulunması vb. etkileri olduğunu ifade etmiştir.
- ✚ Gülüm ve Boz (2014), turizm faaliyetlerinin geliri artırması, işsizliği önlemesi, kadınlara iş istihdamı, tarihi değerlerin korunmasına yardımcı olması, farklı kültürlerden insanlarla kaynaşmanın sağlanması, gençlerin eğitimini olumlu yönde etkilemesi vb. sağladığını belirtmiştir.
- ✚ Keskin ve Çontu (2011)'a göre; yerel halk turizmle ilgili genelde olumlu düşüncelere sahipken, alkol ve uyuşturucu kullanımını arttırması, kasabadaki fiyatları yükseltmesi, disko/bar gibi eğlence mekanlarının açılması kasabadaki yerel halkın ahlaki değerlerini bozması konularında ise negatif görüşleri olduğunu vurgulamıştır.
- ✚ Eren ve Nevzat (2012); turizmin yeni iş fırsatları yarattığı, müşteri sağladığı hatta turistlerin ve turistik işletmelerin çevreye zarar vermediğini, turizmin kazandırdığı kadın hakları, dünya barışına katkı, gençlerin eğitimi, tarihi eserlerin korunması, kültürel zenginleşme, ekonomik iyileşme vb. konularda yarar sağladığı ancak turizmin getirdiği alkol-uyuşturucu vb. tüketim ile eğlence mekanlarının sayısındaki artış ve beraberindeki özentî ve ahlaki erozyon riski yarattığını ifade etmişlerdir.
- ✚ Duran ve Özkul (2012); yerel halkın turizmden fayda sağlamaları ve turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerini maliyetlerinden daha ön planda görmeleri nedeniyle geleceğe yönelik planlaması yapılacak turizmin gelişimine aktif olarak destek olmaya daha yatkın olduklarını belirlemiştir.
- ✚ Kim (2002); yerel halkın bireysel yaşam memnuniyetini arttırmanın toplumda yaşam kalitesinin geliştirmesi gerektiğine inanıldığını belirtmektedir. Akademisyenler, yerel halkın turizmden fayda sağlamaları ve yaşam kalitelerinin artmasıyla turizme ilişkin olumlu algılarının oluşacağına vurgu yapmışlardır.

- ✚ Beritelli (2019) turistik destinasyonların yaşam döngüsüne odaklanan çalışmasında, Butler'ın (1980) TALC (turistik destinasyon yaşam döngüsü) modelinin gerçekten var olup olmadığı sorusunu araştırmıştır. Beritelli (2019), turistik destinasyon yaşam döngüsünün uygunluğu ve kullanışlılığı konusundaki tartışmaların yaklaşık 40 yıldır sürdüğünü ve makalesini bir uygulayıcı perspektifinden yazdığını, sadece turizm kuruluşları, şirketler ve kamu kurumları için bir danışman olarak değil, aynı zamanda uzun yıllar İsviçre'deki DMO'ların başkan ve yönetim kurulu üyesi olarak ele aldığını ve yaşam döngüsü yaklaşımını yapılan araştırmalar ve pratik gözlemler yardımıyla kavramı gözden geçirerek alternatif bir bakış açısı sunmamaya çalıştığını ifade etmektedir.

ARAŞTIRMA

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ilk olarak literatür taraması yapılmış, elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırma formu oluşturulmuştur. Alan araştırması yüz yüze anket tekniği ile yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan araştırma formunda; katılımcıların her tutumu gösterme sıklıklarını 5'li likert ölçeği doğrultusunda ankette verilen “kesinlikle katılıyorum=”, “katılıyorum=4”, “fikrim yok=3”, “katılmıyorum=2”, “kesinlikle katılmıyorum=1” şeklinde işaretlemeleri istenmiştir.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini, İzmir İli, Çeşme İlçesi Üniversite Mahallesi'nde yaşayanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2004), olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden kolayda örnekleminin araştırmacıya hız ve pratiklik kazandığını söylemektedir. Bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmektedir. Araştırmacının çalıştığı yer olan üniversite mahallesinin seçilme nedeni yakın ve kolay erişilebilir olmasıdır. Çeşme Belediyesi'nden elde edilen 2017 yılı nüfus verilerine göre mahallenin nüfusu 439 kişi olup, toplam 300 adet anket dağıtılmış, eksik cevaplama aynı şıkki işaretleme, boş bırakma gibi nedenlerden 209 adet anket verisi değerlendirmeye alınmıştır. Sekaran (1992), evrenin 440 olduğunda örneklemin 205 kişi olabileceğini (Sekaran, 1992: 253) belirttiğinden, cevaplanan 209 anket sayısının yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

Anketin Oluşturulması ve Kullanılan Ölçekler

Araştırma formu; Türker (2014), Karakaş ve Şengün (2016) araştırmalarını örnek alarak oluşturulmuştur. Türker (2014), altı boyuttan oluşmakta, Karakaş ve Şengün (2016), üç boyuttan oluşmaktadır. Yazarların ölçekleri Çeşme'ye uyarlanmıştır. Araştırma formu iki bölümden oluşmaktadır ve sorulara geçmeden önce çalışmanın amacı açıklanmış ve toplanan verilerin eğitim amaçlı kullanılacağı belirtilmiştir. İlk bölümde demografik özelliklere dair sorular yer alırken, ikinci bölümde ise Çeşme'de yaşayanların turizm algısının belirlenmesine yönelik sorular sorulmuştur. İlk bölümde 9, ikinci bölümde 24 soru bulunmaktadır. Anket bölümlerinde belirli niteliklere göre gruplara ayıran sınıflama ve orantı ölçekler kullanılmıştır. Katılımcıların tutumlarını ölçmek amacıyla da 5'li likert tutum ölçeği kullanılmıştır. Turistik destinasyonlarda turizmin etkilerine yerel halkın bakış açısı anketinin verilerine faktör analizi yapılmış, dört maddenin binişik çıkması yani birden fazla boyuttu işaret etmesi nedeniyle betimsel çalışma yapılmıştır.

Güvenilirlik Testi

Güvenilirlik Analizi tablosundan Çeşme'de yaşayanların turizm algısının belirlenmesine yönelik ölçeğin güvenilirliğinin $\alpha=0.64$ olduğu görülmektedir. Özdamar (2002: 667) ve Tavşanel'e (2002) göre Cronbach Alpha katsayısı .40'dan düşük olması güvenilir olmadığını, .40-.59 arası düşük güvenilirlikte, .60-.79 arası oldukça güvenilir, .80-1.00 arası ise yüksek derecede güvenilir olduğunu gösterir. Nunnally (1978) tarafından tipik olarak güvenilirlik katsayılarının 0.70 veya daha yüksek olması, yeterli olarak değerlendirilmektedir, ancak Nunnally önermiş olduğu 0.70'e ek olarak yeni ölçekler için alfa değerlerinin 0.60'tan biraz daha yüksek olabileceğini ifade etmektedir. Child'da (1970) makul olarak ölçeklerin güvenilirliği konusunda Cronbach Alpha değerinin 0.60 değerinden büyük olmasını, ölçeğin güvenilirliği konusunda bir işaret olarak değerlendirmiştir. Bu

çerçevede 24 maddenin ölçülmek istenen olguyu başarıyla ölçtüğü sonucuna varılmaktadır. “ $\alpha=0.64 > 0.60$ den olduğu için sorular güvenilir ve yeterlidir denilebilmektedir.

Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çeşme’de yaşayanların turizm algısının belirlenmesi ölçeğinin incelenmesi üzerine uygulanan anketlerin sonuçları aşağıda verilmiştir. Araştırma bulgularında örneklemin demografik özellikleri dağılım, ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çeşme’de yaşayanların turizm algısının belirlenmesi adına 209 adet anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar programı ile analiz edilmiştir, analiz sonuçlarına göre aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1: Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımı					
	f	%		F	%
Cinsiyet			Medeni Hal		
Kadın	132	63,2	Bekar	153	73,2
Erkek	77	36,8	Evli	56	26,8
Eğitim Durumu			Meslek Dağılımı		
İlkokul ve Ortaokul	7	3,3	Esnaf	15	7,2
Lise ve dengi	41	19,6	İşçi ve Turizm çalışanı	47	22,5
Lisans/Ön lisans	141	67,8	Öğrenci	87	41,6
Lisansüstü	19	9,1	Kamu personeli	42	20,1
Yaş Dağılımı			Ev hanımı ve Emekli	18	8,6
25 yaş ve altı	114	54,5	Gelir Dağılımı		
26-35	34	16,3	1500 TL'den az	96	45,9
36-45	33	15,8	1501 TL-3000 TL arası	64	30,6
46-55	16	7,7	3001 TL ve üzeri	49	23,4
56 Yaş ve üzeri	12	5,7	Nerelisiniz		
Çeşme’de İkamet Süresi			Çeşmeliyim	59	28,2
5 yıl ve altı	112	53,6	İzmir	51	24,4
6-15 Yıl arası	26	12,4	Diğer	99	47,4
16 yıl ve üzeri	71	34	Çeşme’de Yıl İçinde Bulunma Süreniz		
			Yazlıkçıyım	9	4,3
			Sürekli	116	55,5
			Diğer	84	40,2

Tablo1’de araştırmaya katılanların demografik özelliklere göre frekans dağılımı görülmektedir. Buna göre anketi yanıtlayanların, %63,2’si kadın, %36,8’i erkektir. Dağılımı incelediğimizde, katılımcılar içerisinde kadınların önemli bir çoğunluğu oluşturduğunu söylemek mümkündür. Araştırmaya katılanların, %28,2’si Çeşme’li, %24,4’ü İzmir’li ve %47,4’ü ise Türkiye’nin diğer illerindendir. Katılımcılar içerisinde diğer illerde yaşayanlar önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Kategorilere göre yaş dağılımını incelediğimizde; turizm gelişiminin Çeşmeye olan etkilerini değerlendiren kişilerin %94,3’ü 55 yaş ve altındadır. Katılımcıları eğitim seviyesi açısından değerlendirdiğimizde ise 209 kişinin %76,9’u önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim seviyesindedir. Bu sonuçlara göre katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Yanıtlayanların medeni hallerini incelediğimizde %73,2’si bekar, %26,8’i evlidir. Katılımcıların meslek dağılımlarına ilişkin bulgular; %41,6 Öğrenci, %22,5’i işçi ve turizm çalışanı, %20,1 kamu personeli, %8,6’sı ev hanımı ve emekli, %7,2’si esnaftır. Yanıtlayanların gelir dağılımlarını incelediğimizde, 45,9’u 1500 TL’den az, %30,6’sı 1501 TL-3000 TL arası, %23,4’ü, 3001 TL ve üzeri gelir elde etmektedir. Yanıtlayanların Çeşme’de İkamet Süresini incelediğimizde, %53,6’i 5 yıl ve altı, %34’ü 6-15 Yıl arası, %12,4’ü 16 yıl ve üzeridir. Yanıtlayanların

Çeşme’de yıl içinde bulunma süresini incelediğimizde, %55,5’i sürekli olarak, %40,2’si diğer, %4,3’ü yazlıkçı olarak yıl içerisinde Çeşme’de yaşamaktadır.

Araştırma Bulguları

Turizm gelişimi sonucu Çeşme’de yaşayanların turizm algısının belirlenmesi ölçeğinde 24 soru sunulmakta ve bu soruları beşli likert ölçeği ile değerlendirmeleri istenmektedir. Cevapların ortalamaları Tablo 2’te verilmektedir.

Araştırmada yer alan ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde, ifadelerin tamamının 3,00’ın üstünde olduğu ve farklı ağırlıklarda olumlu katılım içerdiği anlaşılmaktadır. Ortalaması 4.00’ın üzerinde olan ve en yüksek derecede katılımın olduğu ifade “Turizm dışındaki sektörler de desteklenmelidir.”(4,35) ifadesidir. Katılımcıların %59,8’i “Kesinlikle Katılıyorum”, %27,3’ü ise “Katılıyorum” ifadesini işaretlemiştir. En yüksek derecede olumsuz katılımın olduğu ifade “Çeşme’de yıl boyu yaşayanlara yönelik yatırımlar yeterlidir”(2,14) ifadesidir. Katılımcıların %36’sı “Kesinlikle Katılmıyorum”, %34’ü ise “Katılmıyorum” ifadesini işaretlemiştir.

En yüksek derecede katılımın olduğu diğer ifadeler sırasıyla; “Turizm, Çeşme’de genel fiyat seviyesinin diğer turizm yörelerine göre daha fazla olmasına neden olmaktadır.”(4,22) Katılımcıların % 56,9’u “Kesinlikle Katılıyorum”, %27,8’i “Katılıyorum” ifadesini işaretlemişlerdir. Bu ifade katılımcıların, Çeşme’de turizmin, fiyat seviyesini diğer turizm yörelerinden daha fazla arttırdığını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Daha açık bir ifade ile Çeşme’de fiyat seviyesinin diğer turistik yörelerden daha fazla olduğunu düşünmektedirler. “Turizm sektörünün daha çok geliştirilmesi gerekmektedir.” (4,10) ifadesine katılımcıların %47,8’i “Kesinlikle Katılıyorum”, %32,1’i “Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ortalaması 3,81 ile 3,00 arasında olan ve daha düşük derecede olumlu katılımın olduğu ifadeler sırasıyla; “Turizmin gelişmesi bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamıştır.” (3,81), “Turizm, Çeşme’de iş olanaklarını arttırmıştır.”(3,69), “Turizm, Çeşme’de trafik yoğunluğu, park yeri sorunu, gürültü ve çevre kirliliğine neden olmaktadır. (3,68), “Turizm yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.” (3,50), “Turizm bölgesinde yaşamaktan memnunum.” (3,45), “Turizm, Çeşme’de karayolu ve ulaştırma hizmetlerinin gelişmesini sağlamıştır.” (3,39), “Turizm, Çeşme’de ki tarihi yapıların korunmasını sağlar.” (3,38), “Turizm, Çeşme’nin tarih içinden gelen kültürel değerlerinin korunmasını sağlamaktadır.”(3,29), “Çeşme’deki turistlerin yüksek harcama yapması, hayatımızda istenmeyen bir etki yaratmaktadır.” (3,28), “Turizm, doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem vb.) olumsuz etkilemektedir. (3,26), “Turizm, Çeşme’de sahillerin, parkların, piknik vb. alanlarının rahatsız edici bir şekilde kalabalıklaşmasına neden olmaktadır.”(3,22) “Turizm, yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir.”(3,21). “Turizm, Çeşme’de çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.” (3,15)”. “Turizm bölgemizde suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.”(3,11) “Turizm, doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.” (3,07) “Turizm gelişimi nedeniyle yeşil alanlar ve ağaçlandırma çalışmaları arttırılmaktadır.” (3,06). “Turizm dışında farklı çalışma alanları bulunmaktadır.” (3,00)’dür.

En az katılımın olduğu diğer ifadeler sırasıyla; “Genel olarak değerlendirildiğinde, turizm Çeşme halkına yarardan çok zarar vermektedir.” (2,75) Katılımcıların %34’ü “Katılmıyorum”, %13,9’u “Kesinlikle Katılmıyorum” ifadesini işaretlemişlerdir. “Turizm, yerel halkın ilçede ki turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.”(2,86) ifadesine katılımcıların %31,6’sı “Katılmıyorum”, %12’si, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. “Turizm şehir içi ulaşım hizmetlerinin iyileştirilmesini sağlamıştır.”(2,87) ifadesine katılımcıların %32,5’si “Katılmıyorum”, %16,3’ü ise “Kesinlikle Katılmıyorum” ifadesini işaretlemiştir.

Tablo 2: Çeşmedeki İlçe İçi Ulaşımın Değerlendirilme Anketinin Dağılım (%), Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Çeşmedeki İlçe İçi Ulaşımın Değerlendirilme Anketinin Dağılım (%), Ortalama, Standart Sapma Değerleri									
		Dağılım	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	SS
1	Turizm, Çeşme’de çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.	F	47	51	27	56	28	3,15	1,38
		%	22,5	24,4	12,9	26,8	13,4		

2	Turizm, Çeşme’de sahillerin, parkların, piknik vb. alanlarının rahatsız edici bir şekilde kalabalıklaşmasına neden olmaktadır.	F	40	74	13	57	25	3,22	1,35
		%	19,1	35,4	6,2	27,3	12		
3	Turizm, Çeşme’de trafik yoğunluğu, park yeri sorunu, gürültü ve çevre kirliliğine neden olmaktadır.	F	73	73	10	31	22	3,68	1,36
		%	34,9	34,9	4,8	14,8	10,5		
4	Turizm, doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem vb.) olumsuz etkilemektedir.	F	39	70	29	50	21	3,26	1,28
		%	18,7	33,5	13,9	23,9	10		
5	Turizm, doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir.	F	30	60	37	60	22	3,07	1,25
		%	14,4	28,7	17,7	28,7	10,5		
6	Turizm, Çeşme’de ki tarihi yapıların korunmasını sağlar.	F	38	44	47	35	22	3,38	1,25
		%	18,2	39,7	14,8	16,7	10,5		
7	Turizm gelişimi nedeniyle yeşil alanlar ve ağaçlandırma çalışmaları arttırılmaktadır.	F	38	44	47	54	26	3,06	1,3
		%	18,2	21,1	22,5	25,8	12,4		
8	Turizm yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır.	F	55	63	40	34	17	3,50	1,26
		%	26,3	30,1	19,1	16,3	8,1		
9	Turizmin gelişmesi bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamıştır.	F	62	95	16	23	13	3,81	1,15
		%	29,7	45,5	7,7	11,0	6,2		
10	Turizm, Çeşme’de karayolu ve ulaştırma hizmetlerinin gelişmesini sağlamıştır.	F	44	85	15	39	26	3,39	1,33
		%	21,1	40,7	7,2	18,7	12,4		
11	Turizm şehir içi ulaşım hizmetlerinin iyileştirilmesini sağlamıştır.	F	26	58	23	68	34	2,87	1,32
		%	12,4	27,8	11,0	32,5	16,3		
12	Turizm, Çeşme’de genel fiyat seviyesinin diğer turizm yörelerine göre daha fazla olmasına neden olmaktadır.	F	119	58	10	5	17	4,22	1,18
		%	56,9	27,8	4,8	2,4	8,1		
13	Turizm, Çeşme’de iş olanaklarını arttırmıştır.	F	40	111	23	24	11	3,69	1,07
		%	19,1	53,1	11,0	11,5	5,3		
14	Turizm dışında farklı çalışma alanları bulunmaktadır.	F	19	67	47	48	28	3,00	1,2
		%	9,1	32,1	22,5	23,0	13,4		
15	Çeşme’deki turistlerin yüksek harcama yapması, hayatımızda istenmeyen bir etki yaratmaktadır.	F	48	54	42	40	25	3,28	1,33
		%	23,0	25,8	20,1	19,1	12		
16	Turizm bölgemizde suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır.	F	23	49	58	46	23	3,11	1,23
		%	11,0	22,0	27,8	30,9	11		
17	Turizm, yerel halkın ilçede ki turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır.	F	17	854	47	66	25	2,86	1,16
		%	8,1	25,8	22,5	31,6	12		
18	Turizm, yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir	F	27	72	43	53	14	3,21	1,15
		%	12,9	34,4	20,6	25,4	6,7		
19	Turizm, Çeşme’nin tarih içinden gelen kültürel değerlerinin korunmasını sağlamaktadır.	F	20	93	42	37	17	3,29	1,11
		%	9,6	44,5	20,1	17,7	8,1		
20	Çeşme’de yıl boyu yaşayanlara yönelik yatırımlar yeterlidir.	F	15	14	33	71	76	2,14	1,19
		%	7,2	6,7	15,8	34,0	36,4		
21	Genel olarak değerlendirildiğinde, turizm Çeşme halkına yarardan çok zarar vermektedir.	F	22	34	53	71	29	2,75	1,19
		%	10,5	16,3	25,4	34,0	13,9		
22	Turizm sektörünün daha çok geliştirilmesi gerekmektedir.	F	100	67	15	17	10	4,10	1,14
		%	47,8	32,1	7,2	8,1	4,8		
23	Turizm bölgesinde yaşamaktan memnunum.	F	51	78	25	26	29	3,45	1,35
		%	24,4	37,3	12,0	12,4	13,9		

24	Turizm dışındaki sektörler de desteklenmelidir.	F	125	57	14	2	11	4,35	1,02
		F	17	854	47	66	25	2,86	1,16

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bir destinasyonun turizme hizmet vermeye başlamasının hem olumlu hem de olumsuz ekonomik, sosyal ve fiziksel çevre üzerinde etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri en fazla hisseden ise o destinasyonun yerel halkı olmaktadır. Yerel halk üzerindeki bu etki turizm destinasyonlarında başlangıçta olumlu yönde olurken, turizmin yoğunlaşması ve o turizm destinasyonunda olumsuz etkilerin başlamasıyla yerel halkın bakışı olumsuz olmaya başlamaktadır. Butler (1980) turizmin geliştiği bölgelerde ekonomik yarar yerel halkın temel amaç olmasına karşın turizm geliştikçe ortaya çıkan kalabalıklaşma, trafik sorunu, altyapı yetersizlikleri vb. sorunların yöre insanını rahatsız etmeye başladığını, özellikle plansız turizm gelişiminin bu problemlerin belirgin hale geldiğini ve yerel halkın bunlardan rahatsız olmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Butler ve Doxey'in belirttiği gibi, turizmin geliştiği destinasyonda yerel halkın turizme karşı bir tutum sergilemesi, turizme destek vermesi son derece önemli ve gereklidir ve yöre halkının turizmin olumsuz etkileri sonucu turizme karşı bir tutum geliştirmesi de başarısızlığa neden olmaktadır. Bu noktada turizm destinasyonlarında turizmin yerel halkın turizmin etkilerine yönelik düşüncelerinin öğrenilmesinin gerektiği de ortaya çıkarılmıştır. Bu sebeple, destinasyonlarda turizmin sürdürülebilirliği bakımından turizm destinasyonlarının yönetiminde yerel halkın görüşlerinin alınarak, yerel halkın kültürlerinin ve doğal çevrenin korunması için işbirliği yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Çeşme'de yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik bakış açısını ortaya koymak amaçlanmış ve bu doğrultuda yerel halk ile görüşmeler yapılarak, sonuçları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Çeşme'de yaşayan yerel halkın turizm algısı belirlenmiş ve bunlara bağlı olarak yerel halkın turizme yönelik tavrı ortaya çıkarılmıştır. Ortalaması 3,00'dan büyük olan ifadelerin olumlu katılımı ifade ettiği düşünülürse, 24 madde içerisinde olumlu katılıma sahip 20 ifade bulunmaktadır. Araştırma sonucunda; *“Çeşme’de yıl boyu yaşayanlara yönelik yatırımların yeterlidir”* ifadesine en düşük katılımın olması dikkat çekicidir ve çözülmesi gereken bir problem olarak görülmelidir. Çeşmede yöre halkına yönelik olarak sosyal, kültürel anlamda daha fazla yatırım yapılması ve özel sektörün bu konuda desteklenmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik sosyal aktivitelerin artırılması; tiyatro, drama, satranç, resim, müzik gibi kurslar açılması, tiyatro, konser gibi aktiviteleri artırılması bu soruna çözüm olarak görülebilir.

Katılımcılar en yüksek katılımı *“Turizm dışındaki sektörler de desteklenmelidir”* ifadesine göstermişlerdir. Bu durum katılımcıların ilçenin ekonomik açıdan turizm sektörüne bağlılığından memnun olmadıklarını ve farklı sektörlerinde bulunması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu nedenle; turizmin farklı çeşitlerinin birbirine bağlanarak turistik aktivitelerin yıl içine yayılması yanında, turizm sektörünün farklı sektörlerle bir araya getirilmesi de düşünülebilir.

Araştırmaya katılanlar; turizmin trafik yoğunluğu, park yeri sorununu, çarpık kentleşme, kalabalıklaşma, gürültü ve çevre kirliliğine sebep olduğu; doğayı olumsuz etkilediğini, yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yarattığını, turizmin fiyat seviyesini diğer turizm yörelerine göre daha çok arttırdığını söylemektedirler. Bu ifadeler turizmden duyulan rahatsızlığı ifade etse de; turizm sektörünün daha çok geliştirilmesi gerektiğini, turizmin yaşam kalitesini yükselttiğini ve iş olanaklarını arttırdığını, turizm bölgesinde yaşamaktan memnun olduklarını belirtmektedirler. Sonuç olarak; katılımcılar turizmin olumsuz etkilerine rağmen turizme olumlu bir bakış açısına sahiptir demek mümkündür.

ÖNERİLER

Bu çalışmada turizmin toplumsal yapı, fiziksel çevre ve ekonomik çevre üzerindeki etkilerinin neler olduğu ortaya konularak, Çeşme'de yaşayan yerel halkın turizmin olumlu ve olumsuz etkilerine yönelik bakış açısı verilmek istenmiştir. Çeşme ilçesinde yerel halk turizmin etkilerine yönelik özet olarak; trafik yoğunluğu, park yeri sorunu, çarpık kentleşme, kalabalıklaşma, gürültü ve çevre kirliliğine sebep olduğu, doğayı olumsuz etkilediği, yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yarattığı ve fiyat seviyesini arttırdığı vb. sorunları dile getirmiştir. Bu kapsamda gerek araştırma sonuçları gerekse araştırma sonuçlarını destekleyen literatür taraması sonucunda, turistik destinasyonlarda turizmin etkilerine yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- ✚ Butler (1980) ve Akış (1996) çalışmalarında, yerli halkın başlangıçta turiste karşı son derece ilgili olduğu, belli bir aşamadan sonra olumsuz bir tutuma dönüştüğü ve bu süreçten sonra destinasyonlarda turizmin gerilediği belirtmişlerdir. Bu noktada; turist ve yerel halk etkileşiminin şekli ve yoğunluğuna dikkat edilmeli ve gerek ilgili turizm işletmeleri gerekse kamu ve yerel yönetimler, her iki taraf içinde olumsuz tutum oluşturacak etkileşimden uzak tutulması için tedbirler alınmalıdır.
- ✚ Haukeland (1984) ve Türker ve Türker (2014), turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin ve buna yönelik olumsuz algıların diğer etkilerden daha ön plana çıktığını tespit etmişlerdir. Bu sebeple, geleneksel mesleklerin ticarileşmemesi ve sanatları, zanaatkarlık gibi kültürel değerlerin korunması, eski mesleklerin sürdürülmesi ve turizmin ekonomik ve sosyal etkisinden korunmasına çalışılmalıdır.
- ✚ Gürkan (1996), Tuna (2002) Baysan (2002), Lindberg ve Johnson (1997), turizm faaliyetinin gelişmeye başlaması ile birlikte turizmin olumsuz etkilerinin yerel halk tarafından algılanması ve algılanan bu etkilerin turizm politikalarına dâhil edilmesine yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bu tür çalışmaların daha da geniş bir perspektifte ve daha farklı turizm destinasyonlarına yönelik de yapılması ve turizmin etkilerine yönelik gereken tedbirlerin alınması gereklidir.
- ✚ Dyer vd. (2003), Mbiwa (2003) Tayfun ve Kılıçlar (2004), Alaeddinoğlu (2007) ve Alaeddinoğlu (2008), Uslu ve Kiper (2006), Çalışkan ve Tütüncü (2008), Bertan (2009) yerel halkın üzerinde turizmin olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin araştırmalar yapmışlardır. Araştırmacılar, turizmin yerel halk tarafından yeni iş olanakları ile istihdama katkı sağlayan ve ekonomik büyüme sağlayacak bir sektör olarak algılandığını, ancak bunların yanında çevre kirliliği, gelenek-göreneklerde ve toplumun yaşam tarzında bozulmalar olabileceğine, kırsal alanların kentleşmesine dair halkın kaygılarını belirtmişlerdir. Bu noktada, çevre kirliliği, betonlaşma vb. konularda turizm işletmelerine, yerel ve kamu yönetimine büyük görev düşmekte, toplumsal yapının olumsuz etkilenmemesi için de eğitim kurumları, STK'nın bilgilendirme yapması gerekmektedir.
- ✚ Baykan (2007), Doğan ve Üngüren (2010), Kervankıran (2014); Mesci ve Dönmez (2016), Sandal ve Karademir (2016) turizmin etkilerine yönelik çalışan bu yazarlar, turizmin ekonomik anlamda katkıları sebebiyle yerel halkın pek çok olumsuzluğa göz yumduğunu hatta kimi olumlu yanlarını da ön plana çıkardıklarını ifade etmişlerdir. Ancak olumlu yanlarına karşılık olumsuz yanlarının gözardı edilmeden doğal ve kültürel değerlerinin tanınarak koruma bilincinin gelişmesi ve eski mesleklerin yaşatılması ve hem toplumsal yaşamın hem de çevrenin sürdürülebilirliğine yönelik ilgili kurumlarca çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.
- ✚ Bayat (2010) ve Keskin ve Çontu (2011) turizmin toplumsal etkilerine yönelik, Gülüm ve Boz (2014) ile Eren ve Nevzat (2012) turizm ekonomik, sosyal ve fiziksel çevreye etkilerine yönelik çalışmışlardır. Duran ve Özkul (2012) ise, yerel halkın turizmden fayda sağlamaları ve turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerini maliyetlerinden daha ön planda görmeleri nedeniyle geleceğe yönelik planlaması yapılacak turizmin gelişimine aktif olarak destek olmaya daha yatkın oldukları belirlenmiştir. Kim (2002); yerel halkın bireysel yaşam memnuniyetini arttırmanın toplumda yaşam kalitesinin geliştirmesi gerektiğine inanıldığını belirtmektedir. Bu sebeple turizm destinasyonları yönetimlerinin, destinasyonun sürdürülebilirliği ve turist memnuniyeti için öncelikle yerel halkın yaşam kalitesini arttıracak planlamalar ve çalışmalar yapılmalıdır.

Sonuç olarak, gerek araştırma sonuçları gerekse ilgili literatür incelendiğinde, yerel halkın turizmi fayda sağladığı müddetçe olumlu algıladığı, bu fayda azaldığı da olumsuz yargıların öne çıktığı görülmektedir. Özellikle başlangıçta olan dostane yaklaşımın yıllar itibarıyla azaldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle turistik destinasyon yönetimlerinin, destinasyonun sürdürülebilirliği ve turist memnuniyeti için yerel halkın yaşam kalitesini arttıracak işler yapmaları ve turizmin olumsuz toplumsal etkilerinin en aza indirgenerek, olumlu etkilerinin en üst seviyeye çıkarılması hedeflenmelidir. Ayrıca yerel halkın turistlere konukseverlik göstermeleri, onları ülkeye bağlayarak, ülkelerine döndüklerinde başkalarına olumlu tavsiyelerde bulunulmalarına neden olacağı da unutulmamalıdır.

Bu araştırma, geçmişi 1960'lara dayanan ve Türkiye'nin en eski turistik destinasyonlarından birisi olan Çeşme'de turizmin etkilerine yönelik daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamış olması sebebiyle alana katkı sağlayacağı ümit edilmektedir. Ancak araştırmanın Çeşme ilçesi üniversite mahallesinde yaşayan yerel halkın bakış açısına yönelik olması ise çalışmanın kısıtıdır. Bu sebeple daha sonraki çalışmaların Çeşme genelinde ve daha büyük örneklerde veya farklı turistik destinasyonlar ile karşılaştırmalı yapılması yararlı olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aas, C., Ladkin, A., ve Fletcher, J. (2005). Stakeholder collaboration and heritage management. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 28-48.
- Akış S. (1996). Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkileri, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Eylül-Aralık, 10-15.
- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2(1), 77-109.
- Andereck, K. L., Vogt, C. A. (2000). The Relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel Research*, 39, 27-36.
- Andreck, K., L, Valentine, K., Richard, C., Christine V. (2005) "Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts" *Annals of Tourism Research*, 32 (4): 1056-1076.
- Andriotis, K., Vaughan, R. D. (2003). Urban Residents' Attitudes Toward Tourism Development. *Journal Of Travel Research*, 42, 172-185.
- Akpulat, N.A. (2012). Turistik Destinasyon Pazarlaması ve Çeşme Örneği, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilimdalı, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir.
- Altıntaş, V. (2010). Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Antalya.
- Avcı Kurt C. (2015). *Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Aydın, E. (2017). International Journal of Economic and Administrative Studies UIİİD, (16.ÜİK Özel Sayısı):547-562. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/346167>
- Balaban O.G. (2017). Türkiye'de Yerel Halkın Turizme ve Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarına İlişkin Yazın Taraması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 1321-1329.
- Beritelli, P. (2019). Transferring concepts and tools from other fields to the tourist destination: A critical viewpoint focusing on the lifecycle concept. *Journal of Destination Marketing & Management*, 14, 100384.
- Bertan, S. (2009). Turizmin Çevre Üzerinde Yarattığı Etkiler: Pamukkale Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20(2), 204-214.
- Bilim, Y., ve Özer, Ö. (2013). Yerel Halk Gözüyle Konya'da Turizmin Önemi ve Ekonomik, Sosyal, Çevresel Etkileri. *Ulusal KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 14-16.
- Butler, R. W. (1980). *The Concept of Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources*. *Canada Geographer*, 24(1), 5-12.
- Child, D. (1970). *The Essentials of Factor Analysis*. London: Holt, Rinehart, Winston.
- Convery, F.J. ve Flanagan S. (1992). Tourism And The Environment-Impacts and Solutions, *Tourism and The Environment*, 147-150.
- Crouch, G.I. ve Ritchie, J.R.B. (1999) Tourism, Competitiveness and Societal, *Journal of Business Research*, 44 (3), 137-152.
- Çalışkan ve Tütüncü (2008). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 23-27 Nisan 2008, Belek, Antalya, 127-148.
- Çeşme Belediyesi Verileri, 2017.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist-Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, IX(1), 15-32.
- Çizel, B. ve Ekici, R. (2014). Yerel Halkın Turizm Gelişimi Desteğine İlişkin Tutumlarının Destinasyonların Gelişme Düzeylerine Göre Farklılıkları. *Journal of Travel and Hospitality Management*, 11 (3), 73-87.
- Darıcı B. (2007). Yerel Kalkınma'da Küresel Yaklaşımlar ve Türkiye'nin Konumu. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, 215 – 221.
- Doğan H. ve Üngüren E. (2010). Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açından Bakışı, *e-Journal of New World Sciences Academy (NWSA)*, 5 (4), 396-415.
- Duran, E., Özkul, E. (2012). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları: Akçakoca örneği üzerinden bir yapısal model. *International Journal of Human Sciences [Online]*, (9)2, 500-520.
- Gülez, S. (1989). Yumuşak Turizm ve Doğa Koruma. *Turizm Yıllığı*. Türkiye Kalkınma Bankası Yayını, 1989.

- Güney, İ. ve Somuncu, M. (2018). Kuşadası İlçesi'nde turizmin yaşam döngüsü: Mekânsal ve toplumsal öğeler üzerinden bir değerlendirme. *Türk Coğrafya Dergisi*. 71, 101-116.
- Gürbüz A., (2002). Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Teknoloji*. 5 (1-2).
- Gürkan, M.İ. (1996). Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkiler, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Mart-Haziran, Mina Ofset, Ankara.
- Gürsoy, D., Rutherford, D. G. (2004). Host Attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model. *Annals of Tourism Research*, 31, 495-516.
- Harill, R. and Thomas, D. P. (2003). Tourism Planning in Historic Districts: Attitudes Toward Tourism Development in Charleston, *Journal of American Planning Association*. 69(3): 233-244.
- Horn, C., ve Simmons, D. (2002). Community Adaptation to Tourism: Comparisons Between Rotorua and Kaikoura, *Tourism Management*. New Zealand, 133-143.
- Karakaş A. ve Şengün H.İ. (2017). Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 8(15), 183-202.
- Kim, K. (2002). The Effects of Tourism Impacts upon Quality Life of Residents in the Community, *PhD Thesis*, The Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- King, B., Pizam A. ve Milman, İ. (1993). Social Impacts Of Tourism: Host Perceptions, *Annals Of Tourism Research*, 20(4). 650-665.
- Kozak N., Akoğlu, M. ve Kozak, M., (2015). *Genel Turizm*. Anatolia Yayınları: Ankara
- Kozak N., Akoğlu, M. ve Kozak, M., (1997). *Genel Turizm*. Anatolia Yayınları: Ankara.
- Matheison, A. ve Wall G. (1992). *Tourism:Economic, Physical and Social Impacts*. Longman, Newyork.
- Mckercher, B. ve Cros H. (2002). Cultural Tourism. *The Partnership Between Tourism And Cultural Heritage Management*. New York:The Hawort Pres.
- Mesci M. ve Dönmez G. (2016). Turizmin Bölgesel Kalkınma Ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 21-50.
- Nunkoo, R. Ve Ramkissoon, H. (2010), Resident's Satisfaction with Community Attributes and Support for Tourism, *Journal of Hospitality and Tourism Research*, S.35, ss.171-190.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill
- Olalı, H. ve Timur A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. Ofis Ticaret Mat.Şti.: İzmir.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Kök Sav Yayınları: Ankara.
- Roney A. S. (2011). *Turizm Bir Sistemin Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sekaran, U. (1992). *Research Methods For Business*. Second Edition, John Wiley ve Soons; USA.
- Tavşanel E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* 1. Baskı. Ankara: Atlas Yayınları.
- Türker Ö. G. ve Türker A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*. Mayıs, 81-98.
- Uslu A. ve Kiper T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 305-314.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.